

ՎԵՐԱԳԱՅԸ ՀԱՎԱՏԻՍ

1863 ՀՈՍՏԵՄԲԵՐ 5

ՍԱԼԸ

ՆՈՒՄԵՐՈ 54

ԽԻՒԼԱՍԱՅԸ ԲՅՆԻԹԻՔԱ

Թելեկրաֆըն պիղերէ փէյ տէր փէյ պիր դաշ մուհիմ փարչալարընը կեթիրմիշ օլտուղու նուրթու իմրէրաթօրի, պու Ֆը-րանսըզ փօթաթը իլէ եէտիմիզէ վաօլ օլ-տու :

Իմրէրաթօր հազրէթլէրի նուրթուն իպ-թիտաթընտա գօնսթիթիւսիօնուն ահքեմմը-նա խալէլ կէլմէմէսի իչին վէ քէնտիսինն անըն խիլաֆընտա պուլունմամաթը իչին սարֆը էքքեթար իթմիշ օլտուղունտան պաշս իտիւպ, անտէն Ֆրանսա տէվլէթինին կէրէք պէրրէն վէ կէրէք պաշրէն իլէրլէմիշ օլտու-ղունու պէյան իթտիքտէ, սէֆայինի թիւ-ճարիյէ վէ հարպիյէնին զիյատէլէշմէսինի զըսաթըն ֆէյդիյթթընը վէ տէմր եւլը-րըն արթմաթընը կէօթէրէրէք, տէվլէթին մալիյէճէ ահվալինտէն պաշս իթտիքտէ, հէր նէ գատուր Սէքսիգա վէ Պօնչինչին մուհա-րէպէլէրինն ֆէվզէլ ատէ մէսարիֆաթ վու-զու պուլմուշ իսէտէ, պու ճիւմլէ իլէ մէմ-նուն օլաճաթ րատտէլէրտէ օլտուղունու պէ-յան իթմիշ տիր :

Ընտէն Իմրէրաթօր Վափօլէօն պիրթա-զըմ վաշ օլունան վէ եախօտ վաղ օլունա-նաճաթ նիզամաթտան պաշս իտիւպ, շէզա-յիրտէ տախի Ֆրանսա տէվլէթինին իթթի-խաղ իթմիշ օլտուղու ուսուլտէն Ըրապլա-րըն իֆրաթ խօշնուտ օլտուղունու պէյա-ն իթմիշ տիր :

Ֆրանսատա մուտրիֆի ումուլիյէնին ի-լէրլէմէսի հազգընտ տախի սէօզ աջըպ, թաշ-սիլի ֆինինն զըմնրտա պու կիւլքի կիւն Ֆրանսատա պէշ միլիօն սիւպեանըն մէք-թէպլէրտէ պուլունտուղունու պէյան իթ-միշ տիր :

Իմրէրաթօր պունլարը սէօլէալքտէն սօն'րա կէլիւր բօլիթիգա պաշսընա, եանի ալէմին մունթաղըր օլտուղու քէօշէյէ պուրատա միւշարէլէյհ հազրէթլէրի Պօնչին-չինտէն պաշար, վէ հիւքիւմէթը մէզքիւրէ իլէ գափկայա թուրուշտուղունա հազգը օլ-տուղունու վէ պու պապալ թիճարէթէ պէօ-յիւք Փայիտէ իթմիշ օլտուղունու անլաթըպ, ատէն Սէքսիգա կէչէր, վէ Սէքսիգալը-լարըն պէօյէ տիրայէթլու վէ էհլիյէթլու պիր Բրէնսէ լայըզ օլտուղալըր իչին, Ֆը-րանսա տէվլէթինն թէշէքքիւր իթմէյէ պօրճ-լու օլտուղալըրըն կէօթէրի :

Լէհ մատտէսինտէ տախի իմրէրաթօրուն սէօլէտիքլէրինի հէր նէ գատուր թէլէկրաֆ պիղերէ պիլաիրտի իսէ տէ, ֆաղլա օլարազ վէ լէրլէթի սէօզլէրինտէն շունու տախի անլամըզ քի, Ֆրանսա վէ Բուսիա տէվ-լէթլէրի պու մէսէլէնին զուհուրինտէն էվ-վէլհէր շէյտէ միւթթէֆիգ իտի իսէլէրտէ, հիւքիւմէթ կէրէք Լէհ օլան հիւսնիւ թէ-վէճիւհիւ վէ կէրէք էհալինն խաշիլնի թէսքին իթմէք իչին պու իթթիպազը խօ-զաճաթ գատուր ֆէտաքիարըզ իտիւպ, ան-տէն զիյատէ պիր շէյ հափամաղ կիպի պիր էլֆաղ գուլանմըշ ալըր : Զէլէ սալըր տէվ-լէթլէր իլէ եանի Ինկիլթէրա վէ Ըվթրիա իլէ պիրլէշմէտէն պիր իշ հափամալաճաղընը աջըգտան աջըղա պէյան իտիւպ, Ըարզ վէ Պէրիյէթ իւշ շամ մէսէլէրինի տախի պու-նա էմալ կէօթէրմիշ տիր :

Վէ հափապիլիլիլի, տէր միւշարիլէյհ մուհարէպէ էթմէյէ, եախօտ սէս չըգարմա-մայա մէճպո'րմուլուղ, խա'յր :

Իլիլիլի սիլաշա ուղաթմայարազ վէ սիւքիւմէթ տախի իթմէյէրէք, պիր շէյ հափապիլիլիլիլի, եանի, պու տալայը պիր

Լճօփա մահաբեկիւնէ իհալէ իտիւպ , կէ-
րէք պու , վէ կէրէք Լճօփայը տիւրլիւ իգ-
թիւրապլարա տիւլար իտէն մէսայլին քնաֆ-
ֆէսինին թէսվիյէսինէ մուաֆագ օլուրուզ :
Ընտէն Խմբերաթօր , 1815 մուաշիտսի-
նին ֆէսիս օլտուղունու պէյան իտիւպ , Լու-
նան , Պէլճիդա , Ֆրանսա , Խթալիա վէ թու-
նատա անըն ահքեամընա խալէլ Կէլտիյինի
կէօսթէրմիլ տիր :

Գօնֆէրանս մատտէսի իւզէրինէ , եփ է-
յիճէ սէյլէտիքտէն սօնկրա Խմբերաթօր
նուլթգունու շու վէճէ իլէ խիթամ իտէր :

Խիթէ Լճօփայա գուլլանաճաղըմ թէր-
թիպի սիզէրէ կէօսթէրտիմ , միւսիւլէր :
Պու մատտէր սիզտէն վէ ալաման թաս-
տիգ օլունտուղու հալտէ , քիմէ տիյնէմէ-
մէզլիք իտէմէլ . չիւնքի օլ վազթ պէն Ֆր-
րանսա թարաֆընտան սէօյլէմիլ օլուրում :

Պու նուլթգուն մաէլի մալիմ տիւր :
Խմբերաթօր տէր քի նէ սուլհ իտէճէյիլ
վէ նէ տախի մուհարէպէ , Էլա Պօնֆէրանս .
քի նէթիճէսինտէն հէմ մուհարէպէ վէ հէմ
տախի սուլհ չըգապիլի :

Տիմէք քի էրպապը մէրազըն , օ կիճէ
կիւնտիւլ իմբերաթօրուն նուլթգունա պէք-
լէմէսի տախի պօշա չըգտը : Վադա կէչէն
հազտան պէրու օրթատա Բուսիայա կէօն-
տէրիլէն նօթալարտան մատա բէսմի պիր շէյ
հօղունու , վէ Խմբերաթօրուն նուլթգու-
րէսմի պիր սէօլ մազամընտա ալէմին իշթիյա-
զընըն զանի իտէճէյիտի իտէտէ , պահթըմը-
տան օ տախի հէման պիր շէյ անլաշըմադ
տէրէճէտէ հախօտ եաշ տէրի կիպի իթէտի-
յին թարաֆա չէքիլիւր պօյունտան տըր :

Պիր ատամ պու կիւնլէրտէ Ֆրանսըզ
ղաղէթալարընը Գօնմաղ տըր : Մուհարէպէ
թարաֆիլիլէրի պու նուլթգու քէնաի էֆ-
քիարլարընա թօղու չէքմէքտի տիրլէթ վէ
միւսալէհէ թարաֆիլիլէրի տախի , օնուն
մաէլինտէ սուլհտան պաշգա պիր շէյ անլա-
շըմաղ տէյիպ , հաթթա Ֆրանսըզարըն
խահիլէնի գըրմամադ իլիւն , Գօնֆէրանս

լազըրալարընը օրթայա չըգարմըն տըր , քի
անըն նէթիճէսի տախի սուլհ տուր ալիլի :

Վէ կէօրիւնիւր քի միւսալէհէ թէ-
րաֆիլիլէրիին պու թահաինէն էհալի վէ
մուհարէպէ թէրաֆիլիլէրի տախի իսկիւթ
օլմուշար տըր : Զիւնքիւ պազը զաղէթա-
լէրին գալլինճէ պէյն էլ նաա խօշնուտուզ-
լուգ փէյտա օլմագտէ իմիլ :

Խմբերաթօր հաղէթլէրի պու նուլթգու-
իրատ իթտիքտէն սօնկրա , խաթթը տէսթի
իլէ Լճօփա հիւքիւմտալարընա պիրէր
մէքթիւպ եազըպ , անլէրի փարիստէ թէ-
ճէմիւ իտէճէք պիր գօնֆէրանսա տալէթ
իթմիլ տիր : Խիթիմալ տըր քի անլէրտէն
չօղու պու գօնֆէրանսը գապուլ իտէճէք ի-
սէտէ , Էլթթրիա վէ Խնլլթէրա տէվէթ-
լէրինին գապուլ իթմէյէճէքլէրինէ շիւպհէ-
նօգ տուր :

Էլթթրիա տէվէթիինին վէրտիյի ճէվա-
պըն խապէրի տահա տընմամըն իտէտէ , Խն-
կիլիլ զաղէթալէրի տէվէթլէրի սըֆաթը
իլէ , թէքիլիլ օլունան գօնֆէրանսըն գա-
պուլ օլունմալաճաղընը պէյան իթմիլէր
տիր :

Մէգքիւր զաղէթալէրին հէր պիրի Խմբ-
երաթօրուն նուլթգունտան պիրէր մանա չը-
գարըպ հէր պիրի պիրէր թարաֆա չէքմիլէր
իտէտէ , զաղէթամընըն հուտուտու պիլէ միւ-
սատտէ իթմէտիյինտէն իլէրուտէ ֆըրաթ
պուլուր իտէք պու պապտէ տախի սէօյլէրիլ :

Կէլէլիմ գօնսօլիտճիլէրէ , անլէրէ տախի
հալընըզ շունու սէօյլէրիլ քի , գուփօ-
նու իլէ պէրապէր էլլի պէշ պուշուգ զու-
րուշա Լսահամ պուլաճագ օլուրլար իտէ , սա-
զըն ալմամաղըզ իթմէսինլէր : Պու պապտէ
տախի իլէրուտէ սէօյլէյէճէք իտէքտէ , Էհ-
թիմալ տըր քի , օլ վաղըթա գատար իշ իշ-
տէն կէչէր :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱԽԻԼԻՅԷ

Գըպըրա ճէզիլէտի մուհարէպէճիլէյի
թիւթպէյի տախիյէ սընֆը ստիլիլէ ճէզի-

րէյի մէջբերէ (Թուզլա միւտիւրի սապըգ Վեհապիւ եֆէնտիյէ ,

Շանիք ելգաֆ միւտիւրի ըիֆաթլու Խալիլ եֆէնտի իլէ մալ վէ թահրիրաթ քեւթիպլէրի Լշրէֆ վէ Խպրահիմէֆէնտիլէրէ, վէ արազի մէմուրու Բպտիւլըահման պէյէ պէյէ , վէ (Թարապզուէն արազի մէմուրու Ֆիէյլի եֆէնտիյէ ըիւթպէյի սալիսէ թէվէ ճիհ պույրուլմուշ տուր :

Խաղիսէի խասսայը շահանէ մուհասէպէ-ճիլիյի, ըիւթպէյի եվէլի սընֆը սանիսթլէ սապըգը սաատէթլու Բթա եֆէնտիյէ ,

Օպլթիյէ մուհասէպէճիլիյի մէթիւպ-ճուլուզէ իւպլէթէն սաատէթլու Խպրահիմ պէյ եֆէնտիյէ ,

Տիվանը մուհասէպաթ ազալըզէ էպիլիյէ միւտիւրի սապըգ, սաատէթլու Բլի պէյ եֆէնտիյէ ,

Խպիլիյէ միւտիւրիյի տիվանը մուհասէպաթ ազալընպան իզգէթլու Ֆալիգ եֆէնտիյէ :

Օպլթիյէ մէթուպի օտաւը սէր խիւլաֆալըզէ էվրաֆ միւտիւրիյի էօհտէսինտէ գալմադ իւզլէ մէթուպի մուավինի իւնվանը իլէ իզգէթլու Բէրթէվ եֆէնտիյէ թէվէ-ճիհ պույրուլմուշ տուր :

—Տօլմապաղէտէ քեպիյն թէաթրօխպանէյի հիւմայուէնէ, իշ պու. Շուլմա իրթէսի կիճէսի, տէրսաատէթէվիլիւտի էվլէլէ պէյյան գըլընան հօգգապաղ մէշուր Պօղօնուէն օղու թագըմըյլա ճէլպ օլուէարաֆ, իճրա գըլընան լէօպիյաթ սէյր ու թէմաշա պույրուլմաֆ իւզլէ, զաթը հազրէթը Փա-տիշահի, շահաւտէիկանը ճիվանպաթ տէվլէթլու նէճապէթլու եֆէնտիլէր հաղըաթընտան պազըլարըյլա թէաթրօխանէյի մէզ-քիւրու թէշրիֆ, վէ զաթը վալայը սէտա-րէթփէնահի իլէ վիւքէլատան վէ զապըթա-նը աքէրիտէն պազըլարընը տալէթլէ թալ-թիֆ պույրուլմուշ օլտուգլարը ի շիտիլիւ տիր :

— Պիր միւտտէթտէն պէրու Վիէննատէ

պուլուէնան Բվաթրիա աեվլէթի տէրսաա-տէթ սէֆիրի Պարօն Բրգբէշ ճէնապլէրինէ տէվլէթի թարաֆընտան ֆէլա Գալէլըգ ըիւթպէսի իթա օլուէուպ, թարաֆը սալ-թանաթը սէնիյէտէն տալի, նիշանը սալի օսմանինին պիլինճի ըիւթպէսինտէն պիր գըթասը իհսան պույրուլմուշ տուր :

— Պապը տալի մէմուրիյն, վէ բուէսայը էգլամ վէ քէթպէսի պէհէր կիւն սաաթ պէշ պուշուղա գատար պէհէրհալ մահալը մէմուրիյէթլէրինէ ազիմէթլէ, օն պիրտէն էվլէլ թաղըլմամալէրի պապընտա թէնպիհաթը լա-զըմէ իճրա պույրուլմուշ տուր :

— Խիլթէրրա տէվլէթինին տէրսաատէթ սէֆիրի Սըր Հէնրի Պուլըր ճէնապլէրինին կէչէնլէրտէ Գիօրէնցայա ազիմէթ իթմիշ օլ-տուզի եազըլը իտի իսէ տէ, միւշարիլէյի պու տէֆա շէհըր մէգբիւրտէն հարաթէթ իտիւպ, Լօնտրայտ կիթմիշ օլտուզի խապէ-րի ալընմըշ տուր :

— Հիրքէթը Խայրիյէ գուլմանիտաթ թարաֆընտան օլուէնան սըվարըշ իւզէրինէ կէչէնլէրտէ Լօնտրատա պահրէ ինտիլիւիշ օլան սէքսէն պէյկիր գուլվլէթինտէ Խալա-պօնաճ վարօր պու տէֆա տէր ոսաատէթէ վալ օլուպ, եէնի քէօփրիւնիւն իշ թա-րաֆընտա վազի շիրքէթ մարանկօզլանէսինին Խանընա չէթիլիւ տիր :

Հիրքէթը մէգբիւրէ թարաֆընտան տէօրթ վափօրտահասըփարըշ օլուէտուլու մալիւմ տիր :

— Քէզալիք ըիւքիւպ հազըթըր Փատի-շահիյէ մախսուս օլարաֆ, աօգուզ եիւզ օն իթի թօնօլաթալըգ ճէսամէթինտէ վէ իւչ եիւզ էլլի պարիլիր գուլվլէթինտէ օլ-մաֆ իւզլէ Լօնտրատա ինշա վէ իթմալ օ-լուէնան (Թալիս նաճ վափօր տէնիզէ ինտի-րիլիւ տիր : Վափօրու մէգբիւր թէճրիւ-պէ օլուէուպ, սաաթտէ իկիրմի պուշուգ միւ ալտըղընտան, պու տէրէճէ չափուգլուգ շիմաթիյէ գատար հիչ պիր վափօրտա կէօ-րիւլմէթիւշ օլտուգլու անալըլմըշ տուր :

— Իսասա օրտույի հիւմայոնու ճանիւ պինաէն զաթը սատարէթբէնահիյէ, իյֆալը թէշէքբիւր զըմննտա պիր գապզա գըլըճ իհտա օլունմուշ օլտուղունտան, միւշարէյհ հաղբէթէրի թարաֆընտան տախի քէմալը մէմնունիյէթլէ գապուշ օլունմուշ տուր :

— Տէվլէթը ալիյէնին պէճէ թապիր օլունան իրատ մէսարիֆ տէֆլէթի պու կիւն նէշը օլունտու :

Պու տէֆլէթը սապըզարը կիպի մուսթասար օլմայրալ, տէվլէթին կէրէք իրատ վէ կէրէք մէսարիֆաթը եէկեան եէկեան կէօսթէրիմիշ օլտուղունտան, տէվլէթը ալիյէնին մալիյէճէ օլան աշվալինէ մալիւմաթ քէսպ իթմէք իսթէյէնլէրին իշնէ կէրէյի կիպի եարայ ոճագ տըր :

Պու տէֆլէթի պիզ տախի զաղէթամըզա տերճ իտէճէյիմիզտէն միւշթէրիլէրիմիզէ պիր գօլայլը օլմագ իշին ճումա իրթէսի կիւնիւ չըդարաճաղըմըզ պէօյիւք Վէրագալը փէնչէնպէ կիւնիւ նէշը իտիւպ, փէնչէնպէ կիւնքի քիւշիւք վէրագալը տախի ճումա իրթէսի կիւնիւ տաղըթաճաղըզ :

— Տըթօր Վրիստափոր Սերոյեանըն պիրատերի, Միքայէլ աղտ Սերոբեանըն, իյմալ վէ իճատ իտէճէք, Սէրկիի Ումումիի Օմանիյէ վազ իթմիշ օլտուղի պիր նէվի տէմիր սանտըզ իշին, միւմայիլէյհին իսթիտա իթաիյի արըզալ իւզէրինէ, էրպապը հիւնէր վէ մարիֆէթին պէօյլէ շէյլէրէ խահիլլէրինի իսթիլզամ իթմէք, սալթանաթը սէնիյէնին մէսայիի ճէլիլէսինէ մուշփըզ պուլունտուղունտան, միւմայիլէյհէ պիր գըլթա իմթիյազ ֆէրմանը ալիսի իթա օլունմասընտ իրատէի սէնիյէի ճէնապը փաթիշահի շէրէֆսուտուր պուլլուլմուշ օլմաղիլէ քէյիթիյէթ պիւ իֆթիլարալ էրագամըզա տերճ օլունտու :

— Պանգայը օսմանինին պաճէօն թապիր օլունան էվրագընագտիյէնիտէն իքիշէր լիւրալըզտան օն պէշ պին առէտ հաւնի օլթուղ

պին լիւրալըզ էվրագ, տիւնքի փազար իրթէսի կիւնիւ թէտափիլէ չըզարըմըշ տըր :

Իշմագը մէզբիւրէնին րէսմի վէ պասմասը զաղէթալէրին եաղարզլարընա կէօրէ էօյլէ աշըրը պիր շէյ օլմայրալ, Խսթանպօլտա տախի օ միսիլիւ էվրագըն թապ օլունապիլէճէյի միւլթիւնի կէօրիւնմէքտէ տիր :

— Իզմիրտէն տէրստատէթէ կէլմէքտէ օլան պիր իուսիա վափօրու, կէշէն ճումա իրթէսի կիւնիւ Միսիլի տէրզընտա, պիր Ինկիլիզ պրիֆ սէֆլինէսինէ չաթըզ, տէրագապ շիքէսթ ու զարգ օլմասըյալ, տէրունիտէ պուլունանլարըն հիշ պիրի թախիլիւ օլունամամըշ, վէ պու ճիհէթլէ գանդի կէմի օլտուղի տախի պիլինէմէմիշ տիր :

— Իրան տէվլէթինին տէր սատտէթ սէֆիրի աթուֆէթլու Հաճի Միքզա Հիւսէյին խան հաղբէթլէրի մէզունէն վէ ուսագաթէն մէմլէքէթի ճանիպլինէ ազլմթ իթմէք իւզըն պուլունտուղունտան շայան պուլլուլան միւսաատէյի սէնիյէյէ մէպի իշպու ճումա իրթէսի կիւնիւ լաշ էլ Պետա մապէյնը հիւմայոնու ճանիպի աալիսինէ ազլմէթլէ, իլթիֆաթը հաղբէթը փատիշահիյէ նայիլ օլմուշ տոոր :

— Պու տէֆա, թարապըն վալիսի տէվլէթլու Իշմին Մուսլիս փաշա հաղբէթլէրինէ պիրինճի, թուրլին սէֆիրի սատտէթլու իւսթէմ պէյ հաղբէթլէրինէ իքինճի, Լթինա սէֆիրի սատտէթլու Տիօթիատի պէյ հաղբէթլէրինէ իքինճի, իում միլլէթի փաթրիֆ գայմագամը սապըզ Մէլիթիս էֆէնտիյէ իւշիւնճիւ րիւթպէտէն պիրէր գըլթա մէճիտիյէնիշանը հիւմայունլէրի իհսան պուլլուլմուշ տուր :

— Սիւլէյիշ գանալընըն իքի սէնէտէ իթմամ օլունաճաղը գուլբաննասը թարաֆընտան րէսմին իյլան գըլընմըշ տըր : Պանալը մէզբիւրուն Լգտէնիզ թապիֆընա եափըլաճագ օլան Սայիտ լիմանընը տախի պէշ սէնէտէ պիթիւմէք իւզըն, պիր միւհէնտիս թարաֆընտան իլթիլզամ օլունմուշ տուր :